

Biografia breu de Ciutat

Palma, la ciutat envaïda

INICIATIVES
DEL MEDITERRANI

PALMAXXI

Col·lecció: Iniciatives XXI

Coordinador del projecte: Jaume Garau

Coordinador de fotografia: Jaume Gual

Secretaria tècnica: Juanjo Suárez

Assessors: Maria Lluïsa Dubon, Dolores Ladaria, Climent Picornell, Pere Rabassa, Maria Gómez, Guillem Aloy, Cristina Llorente.

Revisors de les introduccions: Pere de Montaner (*De la ciutat romana a la ciutat moderna*), Tomeu Bestard (*Del somni modernitzador al malson de la guerra civil*), Manel Santana (*La ciutat sobreviu malgrat el franquisme*) i Onofre Rullan (*Cap a la ciutat totalment turística*).

Agraïments: Als revisors i revisores, a l'Ajuntament de Palma i a qui ens cediren fotografies, especialment a l'Arxiu del So i de la Imatge de Mallorca - ASIM.

Dipòsit legal: DL PM 1093-2019

Edita: Palma XXI i Fundació Iniciatives del Mediterrani

Copyrights: Palma XXI i Fundació Iniciatives del Mediterrani

Maquetació: Maria Reyero

Fotos de portada: Quadre de Miquel Bestard, principis del segle XVII, col·lecció particular; Antoni Gelabert. La murada i la Seu. c.1905. Oli sobre tela; postal de Palma (ASIM); vista de la Seu, Jaume Gual.

Desembre 2019

Prohibida la reproducció total o parcial d'aquesta publicació sense autorització de l'entitat editora.
Tots els drets reservats.

Aquesta publicació és un resum del projecte editorial "Biografia de Ciutat", de Palma XXI, que ha estat publicat en tres volums. El quart volum serà publicat el 2020.

En aquesta breu publicació hem volgut compilar les introduccions dels quatre toms de la Biografia, per oferir al lector/a una aproximació ràpida a la història de Palma, des de la seva fundació a l'actualitat.

Es poden consultar tots els capítols de la Biografia de Ciutat a la web **www.palmaxxi.com**

Palma, una ciutat envaïda

El títol d'aquest llibre no és únicament un joc de paraules i un gest de reconeixement al llibre de Màrius Verdaguer "La Ciutat Esvaïda", sinó també l'expressió d'un convenciment.

Palma ha crescut –sobretot– per la gran influència que han tingut les successives invasions de pobles i grups al llarg de la seva història i per determinats fenòmens polítics externs a la dinàmica pròpia de la ciutat.

La història de Palma ha estat marcada per la seva ubicació estratègica en el Mediterrani occidental. Aquesta posició estratègica ha estat un pol d'atracció de molta gent que, arribada de fora, ha anat forjant la seva fisonomia i la societat actual.

Després de la romanització de l'illa de la qual queden poques restes, la ciutat va seguir tenint invasions d'altres pobles. La conquesta per part del califat de Córdoba l'any 902 i la conquesta catalana de 1229, són les que més impacte tindran sobre la forma i la societat que configuren Palma en l'actualitat.

Fruit d'aquestes invasions i reconversions poblacionals, sorgeixen els diferents recintes emmurallats i els grans edificis emblemàtics de Palma, com la Seu, el Palau Episcopal, el Palau de l'Almudaina, la Llotja o el Castell de Bellver.

Al llarg de la seva història també han tingut lloc altres fets de gran importància que han deixat una forta empremta a la ciutat. Ens referim a fets històrics com la Guerra de Successió que va deixar Ciutat fora de la Corona d'Aragó amb el Decret de Nova Planta el 1714; la Guerra de la Independència el 1808 i les diferents desamortitzacions des de 1836.

Ja en el segle XX, Palma ha viscut diferents guerres contemporànies: les guerres colonials del 98, la Primera Guerra Mundial de 1914, la Guerra Civil el 1936 i la Segona Guerra Mundial de 1939. Totes elles tindran també un gran impacte sobre la ciutadania, especialment la Guerra Civil.

Port de Palma (c. 1945). Arxiu fotogràfic del Cronista de la ciutat.

Aquests grans fenòmens històrics varen desencadenar una multitud de canvis urbans i socials que han deixat unes marques a la ciutat que encara perduren. Ja siguin vestigis en els edificis, en la trama urbana, en la memòria dels ciutadans que s'ha anat transmetent generació rere generació; com memòria integrada en els arxius de les institucions i en arxius privats.

Es fa imprescindible analitzar aquest passat i pensar que hem de fer pel futur de Palma. Moltes ciutats europees com Venècia, Florència, Viena, Berlín, Amsterdam, Praga o Barcelona, de diferent mida i característiques, però totes amb molt èxit de demanda turística, estan pensant i actuant en com lidiar amb el turisme de masses que les fa insostenibles. Com fer perquè els residents dels centres històrics no abandonin la ciutat?

En aquestes ciutats i altres d'arreu el món, estan sorgint moviments socials que diuen prou al creixement descontrolat del turisme de masses i les seves conseqüències per a les poblacions autòctones. Palma XXI vol aportar el seu gra d'arena per fer perdurar la ciutat de Palma i no convertir-la en un museu turístic.

Per acabar aquesta introducció, dir que el llibre està organitzat en quatre parts. La primera explica l'evolució de Palma fins al segle XX, és molt general i serveix com a introducció a les altres tres. La segona part explica el creixement i l'evolució de la ciutat des de 1900 fins a la guerra civil. La tercera, va des de la guerra civil de 1936 fins a la mort de Franco el 1975. La quarta i darrera part, va des de 1975 fins a l'actualitat.

123 a. C. - 1900

De la ciutat romana a la ciutat moderna

Oli anònim (s. XVII). Ajuntament de Palma.

En aquesta primera part de la biografia de Palma volem fer un ràpid recorregut per aquelles etapes per les quals ha passat la ciutat –des que la fundà el cònsol romà Quint Cecili Metel l'any 123 aC fins a arribar al segle XX-, i per aquells fets que han deixat una empremta rellevant que avui encara podem veure o constatar.

En aquest recorregut es posarà de manifest una cosa que és òbvia: com més ens acostem al segle XX més informació tenim sobre fets històrics, carrers, edificis, etc., sigui perquè encara perviuen, o perquè tenim molta documentació sobre ells.

Després de la fundació de Palma pels romans ens trobem amb alguns segles foscos sobre els quals hi ha poca informació. El que si sabem amb certesa, és que Palma ja tenia en l'època musulmana una semblança molt fàcil de reconèixer avui. El principal llegat dels musulmans a la ciutat va ser el tram de carrers i places, que formen avui encara un dels principals atractius i encants de Palma.

Ara bé, la gran obra que marcarà per sempre la ciutat la va impulsar Jaume II i els seus successors, amb les grans construccions que constitueixen la seva

imatge més internacional: el Castell de Bellver, La Llotja, la Seu, el Palau Episcopal i l'Almudaina.

Durant els segles XVI, XVII i XVIII, trobem dues grans obres, tant per la seva funció, com per la seva durada i l'impacte que tindrien sobre la ciutat: reconduir el llot de Sa Riera del centre a fora de la ciutat, i construir la muralla renaixentista, obra aquesta que duraria més de 200 anys.

Tot i la revolució agermanada i les lluites intestines com les de Canamunt i Canavall, en aquesta època convulsa es van emprendre altres obres de gran importància. Entre les reformes que van canviar la ciutat, i que avui admirem, cal destacar les transformacions de les façanes i els patis de les grans cases, mostra de l'augment de la riquesa de la ciutat a causa de l'èxit en el comerç mediterrani.

Ja entrats en el segle XIX, comença a prendre força la modernització de la ciutat i, fruit de la revolució econòmica que suposen les desamortitzacions, tornem a veure com a la ciutat s'esbucquen molts edificis, s'obren

carrers i es creen noves places que avui formen part d'un paisatge urbà molt conegut, com, per exemple, el carrer Conqueridor o la plaça Major.

El procés irreversible de modernitzar la ciutat s'intensificarà a la fi del segle XIX amb l'enderrocament de la muralla davant la Llotja. Aquest seria un primer pas que conclouria a principis del XX amb l'enderrocament gairebé total de la muralla que tant va costar construir.

La majoria de vegades aquestes grans transformacions de la ciutat eren fruit de lluites entre diferents forces i interessos d'àmbit europeu o espanyol, que involucraven als ciutadans de Palma creant aliances i divisions. Molt poques vegades eren motivades únicament per les nostres pròpies necessitats locals. Això demostra que Palma sempre va estar connectada al seu entorn espanyol i internacional.

Veurem totes aquestes transformacions i explicarem el context social i polític en què es van produir i quines eren les principals motivacions, els seus protagonistes i els guanys i pèrdues que van suposar per a Palma.

Passeig del Born. Bartomeu Reus.

1900 - 1936

Del somni modernitzador al malson de la guerra civil

Antoni Gelabert. La murada i la Seu. c. 1905. Oli sobre tela.

Palma es modernitzava

Palma va viure un primer terç de segle apassionant. L'energia creativa es va desenvolupar de forma contínua en múltiples activitats que van convertir la ciutat en una de les més modernes d'Europa amb comparació amb altres de semblants dimensions.

Malauradament tot va acabar malament. En un context europeu cada vegada més bel·licós, l'Espanya dels dos bàndols va acabar enfrontant-se en una guerra que va arrossegar a tots i de la qual Palma no va sortir indemne.

L'última part del segle XIX va servir per posar els fonaments del projecte liberal per modernitzar la ciutat a través d'un nou urbanisme que ajudés a créixer la indústria i iniciar l'activitat turística. Tot i la crisi colonial del 98, la recuperació econòmica va ser relativament ràpida i no va comprometre les aspiracions a la modernització de la ciutat.

Per a moltes ciutats espanyoles i europees, l'eliminació de les muralles suposà el debut del seu desenvolupament urbanístic, econòmic

i social. Cal recordar que la modernització de les grans ciutats com Barcelona, Madrid, París o Viena, s'havia iniciat a mitjans del segle XIX o fins i tot abans; en canvi, capitals més petites amb centres històrics emmurallats com Lleó, Pamplona, Cadis o Palma, anaven més endarrerides.

Pel que fa a la demografia, el 1900 la població del municipi de Palma arribava a les seixanta-cinc mil persones, mentre que el 1936 ja havia assolit les cent mil. La capital continuava amb la tendència, iniciada al segle XIX, d'absorbir el flux migratori interior. Així, doncs, si el 1900 la ciutat acollia el vint-i-cinc per cent de la població de l'illa, el 1936 arribava al trenta-cinc per cent. Per altra part, a principis del segle XX, la gran majoria

dels seixanta-cinc mil habitants del municipi de Palma vivia a la ciutat històrica "dins murades".

La construcció de la muralla de Palma havia estat lenta i havia afectat moltes generacions, amb el consegüent esforç en inversió pública. Al seu torn, també ho va ser tant la seva demolició com les posteriors actuacions de rehabilitació de les muralles conservades, especialment el front marítim de la ciutat, les quals s'han allargat fins al segle XXI, tal com veurem al llarg del llibre. A més de l'enderrocament de les muralles, els ciutadans de Palma van impulsar moltes altres obres i iniciatives de tota mena. Algunes molt lentes i costoses com les de l'Eixample i d'altres molt més ràpides, com fou la del Passeig de Sagrera que gairebé es féu amb un dia.

Porta de Santa Catalina. Aquarel·la de Bartomeu Ferrà. Ajuntament de Palma.

Palma era una ciutat en obres

Podem dir que durant el primer terç del segle XX, Palma va ser una ciutat en obres. Gràcies a les fotografies de l'època, podem constatar la quantitat d'obres que es van fer a la ciutat, entre les quals destaquen els nombrosos edificis de Gaspar Bennàzar, Lluís Domènech i Montaner, Jaume Alenyar, Francesc Roca o Guillem Reynés, així com les reformes de la Catedral dirigides per Antoni Gaudí, gràcies a la iniciativa i embranzida del bisbe Campins.

L'activitat privada impulsada per homes de negocis, com Alzamora, Sureda, Palmer, Tous, Pensabene, Casasayas, Corbella i tants d'altres, va ser molt intensa. També el sector públic va manifestar una important activitat com el sanejament del clavegueram i la conducció d'aigües, el transport públic, la millora dels habitatges, la millora de les carreteres amb els pobles de l'illa, l'ampliació del port, la creació d'escoles i centres de salut, etc.

Palma vivia els conflictes polítics espanyols

Aquesta obra física anava acompanyada d'altres activitats polítiques i socials com fomentar la laïcitat, incorporar la dona en la vida social, laboral i política, modernitzar la vida cultural, impulsar l'associacionisme, impulsar el regionalisme polític amb la consegüent voluntat de descentralitzar el poder, etc. Totes aquestes qüestions esdevingueren clau per al procés de modernització, procés que tingué una trajectòria irregular i no poc accidentada.

En el món de l'economia i el treball, el procés d'industrialització va crear noves relacions laborals i noves situacions de conflicte social que impregnaren la vida ciutadana de Palma i de moltes altres ciutats europees. L'oligarquia observava amb creixent preocupació com un moviment obrer cada vegada més fort i reivindicatiu, reclamava la seva quota de participació i de poder, deixant molt clar que no acceptaria quedar fora dels beneficis del procés modernitzador.

Central elèctrica davant la mar. Arxiu Andreu Muntaner.

A Espanya, i també a Palma, el bipartidisme pactat anà perdent pes en favor d'altres actors polítics (republicans, regionalistes, socialistes, comunistes i anarquistes, els quals tingueren cada cop més protagonisme social i polític). D'aquesta manera, la vella política va anar deixant pas -de mala gana- a la nova.

Alguns esdeveniments a Espanya van marcar també la vida ciutadana de Palma, sembrant dubtes sobre el procés modernitzador. Un d'aquests esdeveniments va ser la Setmana Tràgica de Barcelona, que va suposar

per a molts liberals i conservadors un avís important de que la intolerància i la repressió dels moviments obrers radicals podia acabar amb el seu món econòmic i religiós. Els successos de la Setmana Tràgica van ser molt sentits a Palma. Concretament, la imatge del polític Antoni Maura va sortir molt perjudicada i, al seu torn, la classe dirigent de Palma va començar a pensar que en el procés de la modernització podia conduir a situacions perjudicials per als seus interessos, situacions que, ara ho veien, no havien calculat.

Joan March entra en joc

Detall de la façana de la Banca March al carrer de Sant Miquel de Palma. Foto: Jaume Gual.

En aquest esperançador i de vegades dramàtic escenari, un mallorquí de la "part forana" – Joan March- anà adquirint un paper protagonista, tant a Mallorca com a Espanya. Entrà a la vida econòmica i social de Ciutat sense demanar permís a les classes dirigents i la seva irrupció significà la ruptura del consens entre les forces conservadores, en aquells moments afeblides per la crisi del Maurisme.

En un principi, March volgué controlar a republicans, socialistes i regionalistes, emperò finalment, a l'acceptar la impossibilitat de controlar aquestes forces, decidí fer un gir en la seva estratègia, donant un suport decisiu a la dreta i al seu braç armat, el sector més reaccionari de l'exèrcit, desembocant tot plegat en l'aixecament.

La filosofia econòmica i política de Joan March era oposada al de la burgesia industrial de Palma. A ell no li interessava fer indústria o turisme per modernitzar la ciutat, sinó guanyar diners de la manera més ràpida i menys costosa. Per això va fer en tot moment el que més el convenia, duent endavant els negocis més rendibles que estiguessin al seu abast, fossin legals o il·legals. Amb aquesta actitud esdevingué protagonista indiscutible de la ciutat abans i després de la Guerra Civil.

Durant tot el primer terç del segle XX, les idees regionalistes i nacionalistes anaren creixent paral·lelament a l'augment de la cultura local i la força econòmica de la ciutat i l'illa de Mallorca, influenciats sens dubte pel que passava a Catalunya. El regionalisme va veure com una oportunitat l'arribada de la Segona República, el 1931, tot i que després es va decebre quan les seves expectatives de veure un Estatut d'Autonomia aprovat per les corts espanyoles no foren satisfetes.

El fracàs de la política porta a la Dictadura de Primo de Rivera i després a la Guerra Civil

Fàbrica de tapissos Hermanos Fernández. Publicat a l'Abans Palma, recull gràfic 1860 - 1970. Ed. Efadós.

Les dificultats de tot el procés modernitzador i les noves idees que l'encapçalaren en un entorn europeu, radicalitzat amb el triomf de la Revolució Russa, feren créixer també la força de la resistència de les idees tradicionals i immobilitistes. La ineficàcia en els intents per part de la monarquia d'arbitrar entre els dos blocs, cada cop més allunyats entre sí, va provocar una bretxa social i la política que irremeiablement desembocà tràgicament a la Guerra Civil.

El fracàs dels partits polítics per sortir de la crisi social i institucional, passà per la dictadura de Primo de Rivera, que, si bé en un principi podia semblar a molts un mal menor, en realitat suposà una embranzida que acabaria en l'enfrontament armat. La promesa de regeneracionisme i provisionalitat, no van ser autèntiques i en poc temps Primo de Rivera va eliminar els partits polítics convencionals per, a continuació, organitzar-se mitjançant un nou partit polític, Unió Patriòtica,

Emili Darder al balcó de l'Ajuntament el 20 de febrer de 1936. Fons Rul·lan. ASIM.

que en el cas concret de Palma va donar cabuda a membres procedents del Maurisme. Des del 1923 fins a la caiguda de la dictadura el 1930, Palma va tenir cinc batlles, escollits "a dit" entre els membres del partit governamental.

Tot i la dinàmica política autodestructiva que regnava a Espanya, la vida social de Ciutat es va anar obrint a altres formes i costums, sobretot a causa del creixent nombre d'estrangers que la visitaven i dels que s'hi quedaven a viure, especialment en el barri del Terreno.

Tal com retrata Llorenç Villalonga en la seva novel·la *Mort de Dama*, publicada el 1931, Palma s'havia convertit en una ciutat en la qual convivia el món cosmopolita, de costums molt liberals, i el món tradicional, conservador d'arrels culturals centenàries. Un dels seus personatges -Donya Maria Antònia- exponent de la bona educació ciutadana, diu referint-se a la "colònia estrangera": "Hem de viure a part de certes persones, perquè tenen costums diferents i no podríem

congeniar, però no hem de voler jutjar al proïsme. Bastant tindrem algun dia, amb donar compte a Déu dels nostres propis actes".

La vida cultural i associativa de Palma va seguir les pautes de molts anys enrere. L'afició dels palmesans per passejar, pel teatre, els toros, el futbol, les bicicletes i els cavalls, varen anar generant nous espais, com ara el velòdrom del "Tirador" amb una cabuda de dues mil persones, el Teatre Líric, el Passeig Sagrera, el Passeig de la Riba, el canòdrom, el frontó balear, la plaça de toros de 1929, o el cinema Born de 1931. La Segona República va arribar sense avisar. A Palma ho feu amb les alegries i amb recels de la gent, sense l'entusiasme d'altres capitals.

Després de moltes iniciatives positives en el camp de l'urbanisme, la política, la sanitat i l'ensenyament, encapçalades entre d'altres per persones com Alexandre Jaume i Emili Darder, el somni de la modernitat es soterrà definitivament i començà un malson que duraria molts anys.

1936 - 1975

La ciutat sobreviu malgrat el franquisme

Construcció de nous hotels al Passeig Marítim. A finals dels anys 50 la ciutat ha représ el projecte de modernització. Arxiu Escalas.

La guerra civil trasbalsa la ciutat

Amb la guerra civil, Palma queda ferida i aïllada. Entre la sospita i la sorpresa, Ciutat es va despertar aquell 18 de juliol de 1936 amb una sensació que alguna cosa greu estava passant. La República i la democràcia s'enfonsaven. Ningú no es podia imaginar que el cop d'estat derivaria en una guerra fratricida la qual donaria lloc a una dictadura que duraria 40 anys i que la monarquia tornaria després. Joan March, amb el seu suport a Franco (primer al cop d'estat i durant la guerra després), fou determinant.

La guerra civil va ser el canvi més dur i radical de la ciutat durant el segle XX. Va trasbalsar la manera de viure de tots els ciutadans, vencedors i vençuts, amb la mort, la presó, la por i el silenci. Abans de la guerra Palma era una ciutat dinàmica, amb una activitat socioeconòmica privada i pública important. El projecte modernitzador de la ciutat s'havia iniciat i donava els seus fruits. Sobretot des del punt de vista urbanístic, sanitari i educatiu. Aquesta dinàmica es tallà de cop quan el 18 de juliol el General Goded jurà

fidelitat davant el Governador i l'endemà va trair les autoritats democràticament electes i declarà l'estat de guerra.

Entre les primeres víctimes políticament significades podem esmentar Ateu Martí (estiu de 1936) i Aurora Picornell (gener de 1937), executats sense cap tràmit judicial. Els esdeveniments es precipitaren. Palma és bombardejada intensament i, sobretot, seguí la maquinària acusatòria que portà moltes ciutadanes i ciutadans a la presó i a penes capitals. Però també els segrests i tretes de les presons que portà a assassinats sense cap mena de judici i que omplí de cadàvers voreres de carreteres i cementiris.

De fet, al cementiri de Palma hi hagué les fosses comunes més grans de Mallorca, on s'enterraren com a mínim 448 persones assassinades. Podem destacar-ne alguns com els afusellaments el febrer d'aquell 1937, d'Alexandre Jaume, Emili Darder, Antoni Ques i Antoni Mateu; i la creació de la famosa presó habilitada als

magatzems de Can Mir a les Avingudes. També és rellevant el cas de Jaume Garcias i Obrador, president de la Diputació Provincial, detingut el juliol del 36 i afusellat, després d'un consell de guerra, el 4 d'agost del 1939.

Dins aquesta petita mostra del que va suposar aquella repressió hem de destacar també el suïcidi el 1942 de Matilde Landa a la presó de Can Sales, després d'una pressió carcerària permanent i implacable. A més, es produïren evasions i emigracions de moltes persones identificades amb la República. Els principals destins foren la Menorca republicana i Barcelona.

La propaganda franquista fou molt intensa. La ideologia dels revoltants, i ben especialment falangista, impregnà una part importantíssima de la vida social i cultural. Alguns exemples: als cinemes es projectaren noticiaris italians de l'Instituto Luce amb propaganda feixista i el 1941, ja a la postguerra, s'estrena al cine Born la pel·lícula "Raza", sobre un argument del mateix Franco. Un any després s'estrenà "¡A mi león!".

Arconovaldo Bonacorsi (Conde Rossi) i el tinent coronel Luis García Ruiz (esquerra i dreta, respectivament) el dia de la celebració de la victòria de les tropes "nacionals" el 6 de setembre de 1936. La imatge, de Ribas de Duran, i que pertany a l'arxiu de Miquel Font, està publicada al llibre de Xavier del Hoyo i Arnau Company "Palma 1936-1983. L'evolució de la ciutat a través de la imatge".

Després de la guerra, la fam arriba a Ciutat

Francesc de Borja Moll. Arxiu UH.

Els primers deu anys del franquisme a Palma es caracteritzen per la fam que va passar molta gent, fruit d'una política econòmica basada en l'autarquia que propicià el racionament dels productes de primera necessitat i, com a conseqüència, l'existència d'un mercat negre.

Durant aquests anys, Palma pateix la crisi econòmica més greu del segle XX i el nivell de vida va reular considerablement. Per tapar les causes de la crisi, el règim franquista va fabricar un relat fals que encara segueix vigent: "la fam va ser causada pel caos de la República i l'aïllament de la guerra civil causat pels enemics d'Espanya, després el franquisme impulsaria el turisme i ens trauria definitivament de la pobresa". La situació de crisi econòmica greu tornà a posar tristament de moda la guerra de les subsistències per fer-se amb productes de primera necessitat.

Una altra característica important d'aquests anys va ser el retrocés que varen experimentar els drets de la dona. Tornà un discurs de principis de

segle que arraconava la dona un altre cop a casa seva, o a les funcions socials de beneficència i als moviments franquistes com els de l'auxilio social.

El nacionalcatolicisme fou un altre dels trets essencials per entendre aquest període. És interessant llegir la Carta colectiva de los obispos españoles a los obispos de todo el mundo con motivo de la guerra en España, publicada a l'estiu de 1937 i signada pel bisbe Miralles, escrit en el qual es donava suport al cop d'estat i la guerra de Franco. En tot aquest nou escenari l'Església recuperà privilegis. La clara aposta pel franquisme li va donar resultats positius, ja que va ser considerada com un puntal del nou règim, la qual cosa li aportà beneficis amples i diversos. Amb la victòria del bàndol nacional, l'Església tingué un protagonisme important, dins una estratègia de recristianització de la societat mitjançant actes multitudinaris d'exaltació religiosa, el control de la moral pública i privada i un paper importantíssim en el món de l'ensenyament.

El turisme apuntala el règim franquista i reviscola la ciutat

Des d'un començament, la relació entre el règim franquista i el desenvolupament del turisme a Palma i a Mallorca va ser estratègica. Als inicis del decenni dels cinquanta, es varen crear les Juntas Provinciales de Turismo, que eren les que dirigien l'estratègia. A Mallorca es feia en estreta col·laboració amb el Foment de Turisme, entitat que encapçalava la gestió i nomenava Soci d'Honor a tots els governadors civils que passaven per l'illa.

El turisme, activitat en expansió abans del juliol del 1936, es veié col·lapsada pels fets de la guerra i la situació de crisis de la postguerra. El Gran Hotel es transformà el 1941 en la seu de l'Institut Nacional de Previsió.

El turisme es començà a recuperar progressivament a finals dels 40 amb un programa nacional de molt èxit,

dirigit als recents casats per passar la lluna de mel a Mallorca. Aquest turisme mutarà d'un turisme selecte i minoritari que hi havia abans de la guerra, fonamentat en la figura del viatger, a un altre popular i massiu els anys 50.

A poc a poc Europa es recupera, es comencen a pagar les vacances als treballadors i hi ha un traspàs de l'aviació de guerra a la civil. Amb tot, a mitjans del 50 i fins al 73, es produeix l'arribada massiva ininterrompuda de turistes, així com l'expansió urbanística i econòmica sobre el territori.

Palma torna a recuperar el projecte modernitzador i liberal amb un nou cosmopolitisme. La plaça Gomila lidera el nou turisme d'oci de la nit. Passam de 400.000 turistes dels anys 60, a 3.500.000 el 73. De 21.300 places a 222.000. Palma ja té 260.000 habitants.

Cartell "Luna de miel en Mallorca", 1950. Foment de Turisme.

La transformació urbana recomença

Fotografia dels anys 50 de l'asfalt de l'avinguda Jaume III. Font: Arxiu Municipal de Palma.

El projecte modernitzador de la transformació urbana de la ciutat es torna a posar en marxa amb les reformes de Gabriel Alomar. El Pla de reforma interior de Palma és aprovat el 1943. És el temps en que Joan March construeix el seu palau de la mà de Gutiérrez Soto i Gabriel Alomar. Ho fa just devora el Círculo Mallorquín, institució que li havia barrat l'entrada uns anys abans.

Respecte a l'arquitectura, el regionalisme va desapareixent i també el modernisme. Dominarà l'arquitectura racionalista, sobretot en grans edificis militars i cases familiars. Més tard, apareixerà una arquitectura contemporània, de la mà d'arquitectes com Ferragut amb l'edifici de GESA i l'església de la Porciúncula. Algunes fites d'aquesta etapa són la construcció del Mercat de l'Olivar i la compra per part de l'Ajuntament de Palma del solar de S'Hort del Rei com a primera passa per a la reforma posterior d'Alomar.

Comencen les obres de Jaume III el 1952, amb la participació de Joan March i sota la direcció de Gabriel Alomar, ara considerat el seu

arquitecte predilecte. Pocs anys després, el 1962, mor Joan March a Madrid, víctima d'un accident, a 81 anys.

La ciutat moderna avança no sempre en la bona direcció, com és la substitució l'any 1953 dels tramvies pels famosos autobusos pegasos i el cotxe utilitari s'anirà fent amb els carrers de Ciutat a costa dels vianants, els carros, les galeres i les bicicletes.

Fruit del fort creixement econòmic, es produeix una revolució migratòria a tota Espanya. Des de 1960 fins ara hi ha hagut 20 milions de desplaçaments interiors. Alguns d'aquests desplaçaments varen ser molt intensos als anys 60 i part d'ells varen tenir com a destí la ciutat de Palma i, més tard, tot Mallorca.

El més rellevant pel creixement de la ciutat va ser la immigració peninsular, encara que també cal destacar la immigració interior de la Mallorca rural. Inca i Manacor no perden població, però la zona més rural d'interior sí, així com la Tramuntana, a excepció de Sóller.